ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ЯКІ СКАСУВАЛИ ПОПЕРЕДНЮ СУДОВУ ПРАКТИКУ

(на 01.09.2026)

- ✓ **Щодо застосування позовної давності до позовів про визнання права на земельну частку (пай) тих осіб, які включені до списку, проте не отримали сертифікат**
- ✓ **Щодо можливості залишення позову без розгляду у зв'язку зі зловживанням процесуальними правами на стадії підготовчого провадження**
- ✓ **Щодо належного способу захисту речових прав замовника будівництва на майно, що перебуває в процесі створення**
- ✓ **Щодо договірної природи правовідносин з постачання природного газу постачальником «останньої надії»**

Скасована правова позиція	Актуальна правова позиція
Щодо застосування позовної давності до позовів про визнання права на земельну частку (пай) тих осіб, які включені до списку, проте не отримали сертифікат	
Правова позиція КЦС ВС згідно з Постановою від 31.10.2024 у справі № 190/1900/23	**Правова позиція КЦС ВС згідно з Постановою від 22.06.2026 року у справі № 530/656/24**
Особа набуває право на земельний пай за наявності зокрема таких умов: 1) перебування в числі членів колективного сільськогосподарського підприємства на час паювання; 2) включення до списку осіб, доданого до державного акта на право колективної власності на землю; 3) одержання колективним сільськогосподарським підприємством цього акта. Член колективного сільськогосподарського підприємства, включений до списку, що додається до державного акта на право колективної власності на землю, набуває права на земельну частку (пай) з дня видачі цього акта, і в разі його смерті успадкування права на земельний пай здійснюється за нормами ЦК України, у тому числі й у випадку, коли з різних причин ця особа не отримала сертифікат на право на земельну частку (пай). Невнесення до зазначеного вище списку особи, яка була членом КСП на час передачі у колективну власність землі, не може позбавити її права на земельну частку. При неможливості надати такій особі земельну частку (пай) з колективної власності через відсутність необхідної для цього землі остання відповідно до пункту 7 Указу має бути надана із земель запасу, створеного місцевою радою під час передачі	Залежно від обставин у процесі паювання можуть бути виокремлені дві категорії осіб, які мають право на земельну частку (пай), але: 1) включені до списку членів КСП, що додається до державного акта на право колективної власності на землю, проте не отримали сертифікат на право на земельну частку (пай); 2) безпідставно не включені до списку членів КСП, що додається до державного акта на право колективної власності на землю. Право особи на земельну частку (пай) виникає за наявності трьох умов: одержання КСП державного акта на право колективної власності на землю, перебування такої особи у членах КСП на час передання державного акта та включення до списку осіб, доданого до державного акта на право колективної власності на землю. Член КСП, включений до списку, що додається до державного акта на право колективної власності на землю, набуває право на земельну частку (пай) з дня видання цього акта, і в разі його смерті спадкування права на земельний пай здійснюється за нормами ЦК України, у тому числі й у випадку, коли з різних причин ця особа не отримала сертифікат на право на земельну частку (пай). Вказане право може бути реалізовано, зокрема, у судовому порядку шляхом визнання права на земельну частку (пай). Неотримання сертифіката не спростовує і не припиняє право

землі у колективну власність. Статтями 71, 75 ЦК УРСР передбачено, що загальний строк для захисту права за позовом особи, право якої порушено, встановлюється в три роки і позовна давність застосовується судами незалежно від заяви сторін. Статтею 80 ЦК УРСР встановлено, що закінчення строку позовної давності до пред`явлення позову є підставою для відмови у позові. Якщо суд визнає поважною причину пропуску строку позовної давності, порушене право підлягає захисту. **Судами попередніх інстанцій установлено, що на момент отримання 18 травня 1995 року КСП Державного акта на право колективної власності на землю, ОСОБА 2 був членом цього КСП, був включений до списку осіб, які мають право на одержання земельної частки (паю) і мав правові підстави для отримання відповідного сертифікату.** **Водночас, суд першої інстанції обґрунтовано зазначив, що ОСОБА_2 (який на даний час є померлим) за життя не скористався своїм правом на отримання сертифікату та виділення в натурі земельної частки (паю), яке виникло у нього ще у 1995 році (коли почалося розпаювання земель колишніх колгоспників), що є загальновідомим фактом, і за свого життя пропустив встановлений законодавством строк звернення до суду з позовом про відновлення свого права, оскільки про порушення своїх прав дізнався, або повинен був дізнатися, коли почалося розпаювання земель**	особи на земельну частку (пай), а лише утруднює реалізацію такого права, фактично залишаючи лише один спосіб, передбачений частиною другою статті 2 Закону № 899-IV, - звернення до суду з позовом про визнання права на земельну частку (пай). Сертифікат на право на земельну частку (пай) є документом, який засвідчує наявне право. **Слід розмежовувати позови про визнання права для захисту прав та інтересів у разі їх порушення, невизнання чи оспорення та позови про визнання права для підтвердження права у разі невидачі документа на земельну частку (пай), який засвідчує наявне право.** **Право особи на земельну частку (пай) виникає з моменту отримання сільськогосподарським підприємством державного акта про право колективної власності, у якому ця особа вказана як така, що має право на земельну частку (пай), то до позовів про визнання права на земельну частку (пай) тих осіб, які включені до списку, проте не отримали сертифікат, позовна давність не застосовується. Це зумовлено тим, що позовна давність належить до строків захисту цивільного права. Оскільки основним засобом захисту порушеного права є позов, цей строк називається позовною давністю. Натомість позов про визнання права на земельну частку (пай) для підтвердження права у разі невидачі документа, який засвідчує наявне право на земельну частку (пай), спрямований на підтвердження наявного права, а не для його захисту.**

колишніх колгоспників.

При цьому позовна давність сплинула до набрання чинності ЦК України, тому згідно зі статтею 75 ЦК УРСР суд зобов`язаний самостійно застосувати наслідки її спливу незалежно від подання відповідної заяви сторонами спору.

https://reyestr.court.gov.ua/Review/122908179



https://reyestr.court.gov.ua/Review/137916011



Скасована правова позиція	Актуальна правова позиція
Щодо можливості залишення позову без розгляду у зв’язку зі зловживанням процесуальними правами на стадії підготовчого провадження	
Правова позиція КАС ВС згідно Постановою від 10.09.2019 у справі № 826/14653/17	**Правова позиція Великої Палати Верховного Суду згідно з Постановою від 01.07.2026 у справі № 910/10837/25**
Пунктом 3 частини 2 статті 45 КАС передбачено, що з урахуванням конкретних обставин справи суд може визнати зловживанням процесуальними правами дії, що суперечать завданню адміністративного судочинства, зокрема подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер. Законодавство не містить легітимного визначення «спору, який має очевидно штучний характер». Проте, за загальним правилом слово «штучний» означає «надуманий», «вигаданий», «несправжній». Тому, на переконання суду, штучним належить вважати спір, якого в дійсності не існує, а позов поданий для досягнення іншого результату, має іншу мету, ніж та, що вказана у вимогах позову. Наприклад, штучність позову очевидна за наявності спорів між пов`язаними особами (про що достеменно відомо судді й що випливає з матеріалів позову), коли де-факто обидві сторони представлені одними особами або ж у випадку, коли позов подається з метою перешкоджання іншому	Системний аналіз приписів статей 177-185 ГПК України (статей 189-200 ЦПК України, статей 173-183 КАС України) в частині завдань і обсягів повноважень суду забезпечувати правильний, своєчасний і безперешкодний розгляд справи по суті, права і обов`язки сторін щодо остаточного формування власної позиції у справі засвідчує, що саме підготовче провадження слід вважати найбільш типовою стадією для застосування заходів запобігання зловживанню процесуальними правами. Саме на цій стадії суд отримує можливість оцінити: реальність спору; наявність матеріально-правового інтересу; добросовісність процесуальної поведінки; взаємозв'язок між сторонами; штучність спору або фіктивність заявлених вимог. Тому залишення позову без розгляду у зв`язку зі зловживанням процесуальними правами найбільшою мірою відповідає функціональному призначенню саме підготовчого провадження як фільтра для припинення недобросовісних процесуальних дій. Можливість саме такого завершення провадження у справі за результатами підготовчого засідання (постановлення судом

провадженню (наприклад для зупинення останнього).

Суд вважає, що висновки апеляційного суду щодо штучного характеру цього спору є передчасними, оскільки такі висновки потребують встановлення фактичних обставин справи та дослідження доказів, що може бути здійснено лише на стадії розгляду справи по суті, а не у підготовчому засіданні.

Так, перелік дій, які проводить суд у підготовчому засіданні визначений у статті 180 КАС, і серед них відсутнє з`ясування обставин справи та дослідження доказів.

Таким чином, з`ясування питання, чи мали місце обставини (факти), якими обґрунтовувалися вимоги та заперечення, та якими доказами вони підтверджуються, належить здійснювати на стадії розгляду справи по суті.

https://reyestr.court.gov.ua/Review/84229317

ухвали про залишення позовної заяви без розгляду) передбачена частиною другою статті 185 ГПК України (частиною другою статті 200 ЦПК України, частиною другою статті 183 КАС України) і жодна норма процесуального закону не забороняє здійснити це з підстав, передбачених пунктом 3 частини другої статті 43 ГПК України, який кореспондується із пунктом 3 частини другої статті 44 ЦПК України та пунктом 3 частини другої статті 45 КАС України.

Водночас судам слід ураховувати, що залишення позову без розгляду на стадії підготовчого провадження є допустимим лише тоді, коли ознаки зловживання мають очевидний, безсумнівний та процесуально встановлений характер.

Ключовою гарантією відповідності такого процесуального механізму попередження / припинення зловживання процесуальними правами принципам справедливого судочинства є не формальна можливість його застосування, а якість судового контролю за дотриманням критеріїв добросовісності, пропорційності та процесуальної рівноваги при застосуванні відповідного заходу запобігання зловживанню процесуальними правами.

Застосування заходів запобігання зловживанню процесуальними правами з підстав, передбачених пунктом 3 частини другої статті 43 ГПК України, який кореспондується з пунктом 3 частини другої статті 44 ЦПК України та пунктом 3 частини другої статті 45 КАС України, можливе на стадії підготовчого провадження у справі, якщо

	саме на цій стадії судом встановлено ознаки недобросовісного використання процесуальних прав. **Застосування заходів для запобігання зловживанню процесуальними правами, є правом суду, а не його безумовним обов'язком. Реалізація цього повноваження не залежить від наявності відповідного клопотання учасника справи, оскільки суд має право реагувати на зловживання процесуальними правами з власної ініціативи.** **Водночас таке реагування повинно здійснюватися лише за умов належного встановлення очевидної недобросовісності процесуальної поведінки та з дотриманням принципів пропорційності, справедливості та права особи на доступ до суду.** **https://reyestr.court.gov.ua/Review/138916246**

Скасована правова позиція	Актуальна правова позиція
Щодо належного способу захисту речових прав замовника будівництва на майно, що перебуває в процесі створення	
Правова позиція КЦС ВС згідно Постановою від 19.10.2023 у справі № 727/7731/22	**Правова позиція Великої Палати Верховного Суду згідно з Постановою від 23.07.2026 у справі № 727/6125/23**
Недійсність правочину визначається статтями 203, 215 ЦК України. Згідно з частиною першою статті 215 ЦК України підставою недійсності правочину є недодержання в момент вчинення правочину стороною (сторонами) вимог, які встановлені частинами першою-третьою, п'ятою та шостою статті 203 цього Кодексу. Відповідно до частин першої, третьої-п`ятої статті 203 ЦК України зміст правочину не може суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам. Волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі. Правочин має вчинятися у формі, встановленій законом. Правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним. Статтею 655 ЦК України передбачено, що за договором купівлі-продажу одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму.	Системне тлумачення положень статей 328, 331, 415, 876 ЦК України у їх взаємозв`язку свідчить, що замовник будівництва є первинним носієм майнових прав на об'єкт будівництва, якщо інше не встановлено законом або договором. За своєю правовою природою майнові права замовника на новостворюваний об'єкт нерухомості є тотожними за змістом майновим правам інвестора, оскільки ці суб'єкти наділені правомочністю на трансформацію зазначених речових прав у повноцінне право власності після закінчення будівництвом об'єкта та прийняття його в експлуатацію. Правовий статус суб`єктів правовідносин (зокрема, замовника, забудовника чи інвестора) не є вирішальним критерієм для обрання належного способу захисту порушеного права. Ключовим чинником для застосування відповідного інструментарію захисту є підстави виникнення майнових прав, що ґрунтуються на факті створення нової речі (стаття 331 ЦК України). У разі якщо відповідний суб`єкт забезпечив дотримання встановленого законом порядку спорудження об'єкта та (або) зберіг за собою обсяг майнових прав на нього, він є первісним набувачем права власності щодо такого майна. Коли внаслідок втрати речового права на земельну ділянку

Предметом договору купівлі-продажу може бути товар, який є у продавця на момент укладення договору або буде створений (придбаний, набутий) продавцем у майбутньому (частина перша статті 656 ЦК України).

Оспорювати правочин може особа (заінтересована особа), яка не була стороною правочину, але претендує на те, щоб майно перейшло у її володіння. Вимоги заінтересованої особи, яка у судовому порядку домагається визнання правочину недійсним, спрямовані на захист її прав, приведення сторін недійсного правочину до того стану, який мав місце до вчинення правочину, і який дозволить заінтересованій особі реалізувати свої права.

Встановивши, що оспорюваний договір укладений з порушенням вимог статей 203, 658 ЦК України, оскільки ОК «ЖКБ «Проспект» неправомірно набув статус замовника будівництва, використовуючи який у подальшому оформив право власності на торгівельний комплекс, врахувавши обставини, встановлені судовими рішеннями у справі, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про наявність правових підстав для визнання недійсним договору купівлі-продажу, оскільки внаслідок укладення цього договору порушено права ТОВ «Гіпербут», як замовника будівництва, на закінчення будівництва, здачу його в експлуатацію та оформлення права власності на новостворене майно.

Доводи касаційної скарги про те, що належним способом завершення будівництва, прийняття об'єкта нерухомості в експлуатацію та подальша державна реєстрація права власності на нього стають юридично неможливими, а віндикаційний механізм захисту майнових прав - недієвим, відбувається трансформація способу захисту порушеного права з речово-правового на зобов'язальний. За таких умов суб`єкт, який фактично поніс витрати на створення відповідного майна, проте був позбавлений можливості набути право власності на нього в натурі, має право вимоги щодо відшкодування вартості таких витрат.

Захист майнових інтересів особи у спірних правовідносинах підлягає оцінці крізь призму «правомірних очікувань», що становить невід'ємну складову права на мирне володіння майном, гарантованого статтею 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Особа, яка здійснювала будівництво, добросовісно, покладаючись на наявне право користування земельною ділянкою, мала законне та обґрунтоване сподівання на набуття права власності на результати власних інвестицій або принаймні на отримання співмірної майнової компенсації.

Належним та ефективним способом захисту прав особи, яка є первісним носієм майнових прав на спірне приміщення, є пред`явлення позову про визнання майнових прав на спірне приміщення та витребування цього майна з незаконного володіння іншої особи (останнього набувача права власності). Тому пред`явлений позивачем ресцисорний позов у цій справі

захисту у спірних правовідносинах є вимоги про витребування майна із чужого незаконного володіння, є необґрунтованими. **https://reyestr.court.gov.ua/Review/114323016** 	не може вважатися таким, що відповідає належному і ефективному способу захисту прав та інтересів позивача. **У разі оспорювання або невизнання речових прав замовника на майно, що перебуває в процесі створення, останній має право на захист шляхом пред'явлення позову про визнання за ним його майнових прав на усе таке майно в цілому (об'єкт архітектури) або його частину та витребування своєї власності (майнових прав) з незаконного володіння іншої особи (статті 388, 392 ЦК України). Такий підхід дозволяє суду не лише відновити правове становище первісного власника, а й надати належну оцінку поведінці набувача, забезпечуючи справедливий баланс між інтересами сторін та пропорційність втручання у право власності з урахуванням приписів статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.** **Натомість спосіб захисту прав шляхом визнання договору про відчуження спірного нерухомого майна (ланцюга правочинів) недійсним не лише є неефективним, а й може призвести до непропорційного і безпідставного втручання у права третьої особи (останнього володільця). Під час розгляду такої позовної вимоги питання добросовісності набуття спірного майна останнім володільцем не досліджується належним чином, що позбавляє особу юридичних гарантій захисту права власності. Задоволення подібних вимог без застосування механізму віндикації**

	фактично нівелює принцип правової визначеності та захисту легітимних очікувань добросовісного набувача. **https://reyestr.court.gov.ua/Review/138533609**

Скасована правова позиція	Актуальна правова позиція
Щодо договірної природи правовідносин з постачання природного газу постачальником «останньої надії»	
Правова позиція КГС ВС згідно Постановою від 05.08.2025 у справі № 917/1297/23	**Правова позиція Великої Палати Верховного Суду згідно з Постановою від 17.06.2026 у справі № 904/1809/24**
Приписи законодавства та умови типового договору свідчать про: встановлену заборону на укладення договору постачання природного газу між постачальником «останньої надії» та споживачем за наявності у такого споживача простроченої заборгованості; неможливість постачання природного газу постачальником «останньої надії» споживачу із перевищенням 60-добового терміну протягом календарного року; встановлений законодавством механізм припинення постачальником «останньої надії» постачання споживачу природного газу після закінчення 60-добового терміну постачання. Постачальник «останньої надії» не є суб`єктом, орієнтованим на довгострокове обслуговування споживачів, а виконує виключно функцію тимчасового страхування для забезпечення безперервності газопостачання у разі виникнення кризових ситуацій. Таке обмеження стимулює споживачів до активного пошуку нового постачальника і перешкоджає залежності від послуг постачальника «останньої надії». Зазначене відповідає принципу забезпечення конкуренції на ринку природного газу, оскільки надмірно тривалий строк може створити монопольні умови для	Норми, які регулюють правовідносини у сфері постачання природного газу, визначають, що постачання газу здійснюється на підставі договору з постачальником. Постачальником «останньої надії» є визначений Кабінетом Міністрів України постачальник, який не має права відмовити в укладенні договору постачання природного газу на обмежений період часу. Постачальник «останньої надії» визначається Кабінетом Міністрів України строком на три роки за результатами конкурсу, проведеного в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України (пункт 26 статті 1, абзац третій частини першої статті 15 Закону). Відповідно до абзацу першого частини першої статті 15 Закону постачання природного газу споживачу здійснюється у порядку, визначеному правилами для постачальника «останньої надії», та на умовах типового договору постачання постачальником «останньої надії», що затверджується Регулятором, у разі якщо постачальника ліквідовано, визнано банкрутом, його ліцензію на провадження діяльності з постачання природного газу анульовано або її дію зупинено, а також в інших випадках, передбачених правилами для постачальника «останньої надії».

постачальника «останньої надії». Тобто, обмеження строку до 60 днів на рік обґрунтовано тимчасовим характером функцій постачальника «останньої надії», фінансовою безпекою цього механізму, стимулюванням ринкових відносин і необхідністю забезпечення ефективності роботи енергетичного ринку. За змістом частини другої статті 15 Закону України «Про ринок природного газу» договір між постачальником «останньої надії» та споживачем не може бути укладений за наявності простроченої заборгованості у такого споживача перед таким постачальником «останньої надії», крім випадків, якщо таким споживачем є побутовий споживач, споживач, що є бюджетною установою відповідно до Бюджетного кодексу України, закладом охорони здоров`я державної власності (казенні підприємства та/або державні установи тощо), закладом охорони здоров`я комунальної власності (комунальні некомерційні підприємства та/або комунальні установи, та/або спільні комунальні підприємства тощо), споживач, що здійснює виробництво теплової енергії, та оператор газорозподільної системи (з урахуванням змін, внесених Законом України № 2479-IX). Зміни до Закону України «Про ринок природного газу», які включили операторів газорозподільних систем до цього переліку, застосовуються виключно до правовідносин, які мали місце в період із 01.01.2022 до 28.02.2022. Закон № 2479-IX включив операторів ГРМ до кола суб`єктів, з якими у період січень-лютий 2022 року договір постачання міг бути укладений навіть попри	Відповідно до абзацу першого частини другої статті 15 Закону постачальник «останньої надії» постачає природний газ споживачу протягом строку, який не може перевищувати 60 діб та триває до кінця календарного місяця, що настає за місяцем початку фактичного постачання природного газу споживачу постачальником «останньої надії». За абзацами другим, третім частини другої статті 15 Закону після закінчення цього строку постачальник «останньої надії» зобов'язаний припинити постачання природного газу споживачу. Постачальник «останньої надії» має право припинити постачання природного газу споживачу до закінчення вищезазначеного строку у разі невиконання цим споживачем обов'язку щодо повної та своєчасної оплати вартості природного газу, який постачається постачальником «останньої надії», відповідно до типового договору постачання постачальником «останньої надії». Договір між постачальником «останньої надії» та споживачем не може бути укладений за наявності простроченої заборгованості у такого споживача перед таким постачальником «останньої надії», крім випадків, якщо таким споживачем є побутовий споживач, споживач, що є бюджетною установою відповідно до Бюджетного кодексу України, закладом охорони здоров`я державної власності (казенні підприємства та/або державні установи тощо), закладом охорони здоров`я комунальної власності (комунальні некомерційні підприємства та/або комунальні установи, та/або спільні комунальні

наявність простроченої заборгованості. Встановлені судами фактичні обставини цієї справи, зазначає, що висновки судів попередніх інстанцій про те, що позивач не мав правових підстав для подальшого постачання природного газу відповідачу у статусі постачальника «останньої надії», оскільки законодавець передбачив ряд факторів і обставин, які безумовно мали бути враховані при постачанні природного газу постачальником «останньої надії», а саме: неможливість постачання природного газу постачальником «останньої надії» споживачу із перевищенням 60 добового терміну протягом календарного року (стаття 15 Закону України «Про ринок природного газу»; пункт 3.3 Типового договору; пункт 2 розділу VI Правил постачання природного газу); встановлення механізму припинення постачальником «останньої надії» постачання споживачу природного газу після закінчення 60 терміну постачання (стаття 15 Закону України «Про ринок природного газу», пункт 5 розділу VI Правил), узгоджуються з правовими висновками щодо застосування вказаних вище норм матеріального права, викладених у постановах Верховного Суду. Оскільки ПАТ «Гадячгаз» не належало до переліку осіб, на яких поширюються виключення, визначені частиною другою статті 15 Закону України «Про ринок природного газу», то ПАТ «Гадячгаз» не мало отримувати від ТОВ «ГК «Нафтогаз України» постачання природного газу як постачальника «останньої надії».	підприємства тощо), споживач, що здійснює виробництво теплової енергії. Отже, постачання природного газу постачальником «останньої надії» має бути тимчасовим заходом «страхування» споживача на випадок ситуацій, за яких постачання природного газу не може здійснюватися йому постачальником, з яким було укладено відповідний договір, або якщо такий договір не був укладений у певний період. Реєстрація споживача в реєстрі постачальника «останньої надії» для забезпечення безперервності постачання відбувається автоматично за наявності на інформаційній платформі даних про відсутність у споживача іншого постачальника у певний період, тобто у разі коли система не фіксує цього споживача в реєстрі споживачів іншого постачальника. При цьому договір з постачальником «останньої надії» укладається внаслідок самого факту споживання природного газу з ресурсу постачальника «останньої надії». Після закінчення встановленого граничного строку постачання природного газу споживачу постачальником «останньої надії» обов'язок припинити постачання природного газу цьому споживачу покладається саме на такого постачальника. Передбачено, що договір постачання природного газу з постачальником «останньої надії» до закінчення 60-добового граничного строку постачання може бути припинений як самим споживачем, так і постачальником у разі наявності у такого

Враховуючи вказівки Верховного Суду, викладені у постанові від 20.11.2024, та відповідно до норм частини другої статті 1213 ЦК України суд мав з`ясувати: 1) набуття відповідачем майна або його збереження за рахунок іншої особи (позивача); 2) відсутність для цього правових підстав або якщо вони відпали; 3) неможливості повернути в натурі потерпілому безпідставно набуте майно, зокрема, внаслідок його знищення, загублення або передачі його набувачем третій особі тощо; 4) вартість (ринкова) майна, що визначена на момент розгляду судом справи.

Відтак, з урахуванням висновків, викладених у постанові Верховного Суду від 20.11.2024 у цій справі, та правові позиції Верховного Суду, колегія суддів відхиляє доводи скаржника про необґрунтованість висновків судів попередніх інстанцій щодо застосування до спірних правовідносин положень статей 1212, 1213 ЦК України.

Застосування умов Типового договору в ситуації, коли договірні відносини між сторонами не були належним чином оформлені, не відповідає засадам цивільного та господарського права. Типовий договір постачання природного газу є стандартною формою угоди, яка регулює договірні правовідносини між постачальником і споживачем, але лише за умови досягнення взаємної згоди сторін. Застосування умов Типового договору, зокрема щодо ціни природного газу, за відсутності належного укладення договору між сторонами є юридично споживача заборгованості або у разі реєстрації споживача в реєстрі іншого постачальника.

Положення частини другої статті 15 Закону не можуть бути недобросовісно використані споживачем, аби поставити порушника зобов`язання, який має прострочену заборгованість перед постачальником, або споживача, який продовжує споживання природного газу понад встановлені Законом обмеження, в більш сприятливі умови, порівняно з тими, на які цей споживач міг розраховувати, якби порушення з його боку не було.

За відсутності у споживача іншого постачальника або права на споживання газу на інших передбачених законом або договором більш сприятливих умовах положення частини другої статті 15 Закону спрямовані передусім на захист інтересів постачальника «останньої надії».

Абзац другий частини першої статті 15 Закону про те, що договір постачання між постачальником «останньої надії» і споживачем вважається укладеним з моменту початку фактичного постачання природного газу такому споживачу, слід розуміти так, що цей договір вважається укладеним шляхом публічної оферти постачальника «останньої надії» та її акцептування споживачем через факт споживання газу за відсутності іншого постачальника.

Положення частини другої статті 15 Закону, які встановлюють обмеження строку постачання природного газу постачальником «останньої надії» та визначають, що

необґрунтованим і суперечить загальним принципам цивільного та господарського права, а тому за встановленими судами обставинами спору отримання відповідачем природного газу здійснено у позадоговірному порядку, а відповідні правовідносини між сторонами є кондикційними. **https://reyestr.court.gov.ua/Review/129463394**	**договір між постачальником «останньої надії» та споживачем не може бути укладений за наявності простроченої заборгованості у такого споживача перед таким постачальником «останньої надії», слід застосовувати з урахуванням наведеного вище положення абзацу другого частини першої статті 15 Закону.** **Тобто якщо договір з постачальником «останньої надії» не було припинено до закінчення 60-добового граничного строку, постачальник «останньої надії» не припинив постачання природного газу споживачу, який був включений до його реєстру, а споживач продовжує споживати природний газ за відсутності у нього іншого постачальника, то немає підстав вважати, що такі правовідносини є недоговірними, враховуючи, що договір постачання природного газу постачальником «останньої надії» вважається укладеним шляхом акцептування публічної оферти споживачем через сам факт споживання газу за відсутності іншого постачальника.** **https://reyestr.court.gov.ua/Review/138324966**